

Rechtelijke Staat.

Rome, 9 July.

De jesuiten hebben heden hunnen generaal gekozen in plaats van pater *Fortis*. Deze was tot die verkiezing, uit naam der afgevaardigden van onderscheidene provincies der orde, te Rome gekomen. Zij waren in het professie-huis, genaamd dat van *Jesus*, bijeen vergaderd. Hunne keuze viel op pater *Joannes Root*, geboren te Amsterdam, waar, zoo als men weet, vele heiligen zijn. Pater *Root* is in de kracht van zijn leven, daar hij nog geen 44 jaren bereikt; hij heeft reeds belangrijke posten in zijne sociëteit vervuld, en was in dezelve om zijne wijsheid en bekwaamheid geacht. Hij zal het goede voortzetten, hetwelk pater *Fortis* begonnen had, en de voetstappen van dien eerwaardigen oversten drukken, welke, in moeilijke omstandigheden geplaatst, zich bij zijne sociëteit, door zijnen ijver en zijne voorzigtigheid verdienstelijk gemaakt heeft. Het best, dat de jesuiten doen kunnen, is om geene nieuwe directie aan te nemen, zoo als men hun somtijds geraden heeft, maar om op denzelfden voet als hunne voorgangers voort te gaan, de wijsheid en de omzigtigheid van den heiligen Stoel na te volgen en zich vreemd te houden van alle nieuwigheid. Men kan, in dit opzigt, gerust zijn, op den geest van een lichaam, hetwelk, volgens de opmerking van den heer *de Bausset*, nooit eenig verval ondervonden heeft, en over hetwelk de heilige *Ignatius* van den beginne af een zoo sterk bestuur gemaakt heeft, dat het nimmer noodig was hetzelfde te veranderen.

Frankryk.

PARIS, 24 July.

Men zegt, dat het ministerie voornemens is, in de eerstvolgende zitting van de wetgevende kamers een ontwerp voor te dragen, om de rente op den staat een half of één percent te verminderen; doch dat de minister van financiën, de heer *Roy*, die reeds vroeger als lid van de kamer der afgevaardigden, tegen eene vermindering dezer rente geijverd heeft, daarvan nog steeds afkeerig is, en deswege waarschijnlijk zijn ontslag zal nemen. Men spreekt ook nog van meerdere veranderingen van ministers; doch op de geruchten daaromtrent is nog weinig staat te maken.

Nederlanden.

's HERTOGENBOSCH, 27 July.

Tot ridders der orde van den nederlandschen leeuw zijn benoemd de heeren: m^r. *J. van Blarckom*, prokureur-krimineel in de provincie Noord-Brabant; m^r. *A. A. van Velthoven*, president der regtbank van eersten aanleg te Eindhoven; m^r. *A. A. van Boelens*, lid van de tweede kamer der staten-generaal, en president van de regtbank van eersten aanleg te Heerenveen; *G. J. Bossaert*, president der regtbank van koophandel te Gent; m^r. *J. Gookinga*, lid van de tweede kamer der staten-generaal, vice-president der regtbank van eersten aanleg te Groningen; m^r. *J. B. Ridder de Guchtenweere*, kamer-president bij het hoog-geregtshof te Brussel; m^r. *J. A. Laval*, voorzitter der regtbank van eersten aanleg te Luxemburg; m^r. *J. J. Loke*, raadsheer bij het hoog-geregtshof te Brussel; m^r. *J. K. F. W. Mesdach*, officier bij de regtbank van eersten aanleg te Antwerpen; *N. Olivier*, sekretaris-generaal bij het departement van justitie; m^r. *A. Sandelin*, voorzitter der regtbank van eersten aanleg te Brugge; m^r. *L. de Smet*, vice-president der regtbank van eersten aanleg te Gent; m^r. *S. P. van Swinden*, raadsheer bij het hoog-geregtshof te 's Gravenhage; *Orban*, koopman; baron *Woot de Tintot*; m^r. *J. Kinker*, hoogleeraar te Luik; *Rouweroy*, schepen; graaf *A. de Lanoy*; baron *de Copis*, en *Ch. Dubois*, bankier, alle te Luik woonachtig.

RIDDERORDEN.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Geen van deze zal zonder kruis henen gaan.

AEN: VI.

De reis des Konings door onze provincien is gevolgd van eene talrijke bevordering tot ridders van den nederlandschen leeuw; wij hebben er onderscheidene lijsten van opgegeven en misschien heeft het *Journal Officiel* er nog eenige achter de hand. Wij hebben voorzeker het denkbeeld niet, om aan den Koning het voorrecht te betwisten van benoemingen te doen tot de in het koningrijk bestaande ridderorden, doch, daar het blijkbaar is, dat de ministers de lijsten der kandidaten opmaken, hebben wij

zelfs het recht, om eenige aanmerkingen op de gemaakte wijzigingen te maken.

En wel in de eerste plaats: wordt de waarde, welke aan de ridderorden hecht, niet noodzakelijk verminderd, naar evenredigheid van het getal personen, aan welke men dezelve toestaat? Het is niet het vermaak, om een klein stukje lint in het knoopsat te dragen, dat men najagen moet; neen, het is de onderscheiding van zijne medeburgers, welke daaruit volgt; en vernietigt men derhalve niet eerder het denkbeeld van den insteller der orden, wanneer men dezelve verkwist? Dit is de bewegreden, die de vorsten, aan welke men de instelling van de aanzienlijkste orden van Europa te danken heeft, heeft doen besluiten, om het getal der ridders te beperken; de orden van het gulden vlies, en van den kouseband hebben op deze wijze hun krediet behouden. Maar wanneer men eerekruijen bij honderden uitdeelt; behooren dan niet de meest onderscheidene mannen juist onder het getal van hen, die er geene hebben? Zal men niet weldra geregtigd zijn, om het grafschrift, of liever het puntlicht van *Piron*, op eene zonderlinge wijze te parodiëren?

Ziedaar dus eenen misslag van het ministerie; het heeft de ridderorden te zeer vermenigvuldigd en zelfs die edele sieraden in hunne waarde verminderd: maar het heeft, naar ons inzien, nog eenen grooteren misslag begaan, door de keus van den Souverein bijna uitsluitend op mannen te doen vallen van een bekend servilismus en van een gevoelen, strijdig met dat van de grootste menigte der natie. In alle lijsten, welke men tot heden toe heeft bekend gemaakt, bespeurt men nauwelijks vijf of zes namen, welke niet gefigureerd hebben bij de gelegenheden, waarin het ministerie eenige stem van inschikkelijkheid en eenige toejuichingen op constitutionele maatregelen noodig had; in welk eene verlegenheid zullen zich dan de burgers bevinden, die bij deze gelegenheid, of te voren het kruis om wettelijke diensten ontvangen hebben? Indien zij weigeren het ordes-lint te dragen, hebben zij het voorkomen, alsof zij zich aan de gunsten des Konings weinig laten gelegen liggen; indien zij hetzelfde dragen, loopen zij gevaar, dat zij zich, bij elke stap, zien verward worden met de lievelingen van het ministerialismus. Andere zwarigheden vloeyen nog noodzakelijk uit deze nitsluitende keuzen voort. Deze of gene burgemeester, bij voorbeeld die van Gerardsbergen, is nog onlangs, door de meerderheid der notabelen van zijn distrikt, luide ongeschikt verklaard om in de provinciale staten zitting te hebben, en kort daarna versiert men hem met een kruis, waarop geschreeven staat, «VIRTUS NOBILITAT»; is het verstandig zich zoo openlijk den vijand van het publiek gevoelen te verklaren? De heer *Elias van Huddeghem*, wiens geheele leven onberispelijk is, die in de vergadering der staten nooit anders dan met wijsheid en tevens met eene gematigdheid, waarvan men weinig voorbeelden aantreft, gesproken heeft, die voorzeker het ijverigste lid der permanente deputatie is en gelieft bij al zijne ambtgenooten, is thans de eenigste van die deputatie, welke niet gedeceerd is. Zonder andere zucht dan die, om nauwgezet zijne pligten te vervullen, denkt deze achtbare afgevaardigde ongetwijfeld aan geene kruisen of linten; hij is daardoor zelfs, zoo als wij reeds gezegd hebben, van alle andere leden onderscheiden; maar wat moeten die leden zelve daarvan denken? en wat moet er het publiek van denken?

Ben weinig gezond verstand en edelmoedigheid, ziedaar het grootste gebrek in onze ministers. Indien zij dat bezaten, zouden zij dan niet gevoelen, dat een voortreffelijke letterkundige niet te minder voortreffelijk is, omdat hij in zijne hoedernigheid als lid van een delibereerend lichaam met de oppositie gesproken en gestemd heeft, en dat hij daarom even goed de koninklijke gunsten verdient? zouden zij niet gevoelen, dat zij met de eere-teekens te verspillen aan diegenen, welke zij aan hunne voeten hebben zien kruipen, niemand voor hunne zaak winnen, wiens openbare leven en karakter hen kan verheffen? Indien wij tot het ministerie geroepen waren, en waarom zoude dit niet eens kunnen gebeuren? dan zouden wij meenende weldaden van den troon te moeten inroepen over alle klassen van de verschillende standen der maatschappij, zonder onderzoek te doen of hunne gevoelens voor onze ontwerpen gunstig of met dezelve strijdig zijn. De oppositie zoude daarbij van hare scherphheid verliezen, en al was dit ook het geval niet, dan zouden wij toch op deze wijze eenen naam van onpartijdigheid en grootheid van ziel moeten verkrijgen, welke voor ministers niet kwalijk staat.

Wat is er derhalve te doen om te gemoet te komen in de zwarigheden, welke wij hebben aangewezen? eene kleinigheid slechts; tot eenen onveranderlijken regel aannemen, om nooit eenigen

titel of ridderorde toe te staan dan voor wezenlijke diensten, en altoos die diensten in het besluit der benoemingen aan te duiden.

Eenigen tijd geleden heeft men aan de leden der orde van den nederlandschen leeuw geschreven, dat de teekens derzelve na hunnen dood moesten teruggezonden worden. En is dat ook niet eene verkeerde berekening? zullen de erfgenamen, indien er eenige eer aan die teekens verbonden is, zich gaarne ontdoen van datgene, hetwelk hen den vorm van eenen vader of bloedverwant herinnert? (Catholique.)

Wij lezen in den *Byenkorf* den volgenden brief, gedagteekend Leyden, 24 juli 1829.

Sedert langen tijd bepaalt zich de groote meerderheid der zuidelijke dagbladen, met verschillende klagten te doen hooren, zoo wel tegen algemeene gouvernements-bepalingen, als tegen ministeriële dispositien, welke laatsten naar mijn inzien nog veel schadelijker zijn; mij geenszins willende inlaten met het redetwisten derzelve, des te meer daar er mannen bestaan, die met meerdere kunde en kennis van zaken dezelve kunnen verdedigen of wedspreken, zoo zal ik mij alleen bepalen, met het publiek opmerkzaam te maken betrekkelijk een misbruik, dat niet alleen veel kwaad kan veroorzaken, maar zelfs dienen tot bewijs hoe de belangen der R. K. ingezetenen in het rijk benadeeld worden of zouden kunnen worden.

Dit misbruik bestaat hierin: sedert de vereeniging van de algemeene directie voor de R. K. zaken met het ministerie van binnenlandsche zaken, heeft het eerste departement geen ander onmiddellijk hoofd gekregen, dan den minister, die den R. K. godsdienst belijdt; maar, uit hoofde zijner menigvuldige bezigheden, heeft Z. E. het toezigt over hetzelfde aan den heer administrateur van *Ewyk* opgedragen. Deze heer, die van den hervormden godsdienst is, ziet alle stukken na, hij verandert en keurt goed naar zijn welgevallen en draagt dezelve vervolgens aan den minister ter teekening voor. Wanneer Z. E. door buitengewone bezigheden verplicht is van het ministerie afwezig te zijn, dan wordt de teekening der stukken aan den heer raad-adviseur *Broca* overgelaten, en deze heer is insgelijks belijder van den hervormden godsdienst. Dus wanneer er zaken behandeld worden, die ten voor- of nadeele der R. K. ingezetenen, aan den Koning kunnen worden voorgesteld, zoo staat het deze beide heeren vrij, zoodanig een rapport op te maken, als met hun gevoelen overeenkomt. Het is zeer ligt te begrijpen, dat dergelyk gevoelen, strikt genomen, niet ten voordeele der R. K. zijn kan. — Is deze handelwijze niet zeer onregelmatig, gevaarlijk en onkiesch, en zoude dezelve niet kunnen doen vreezen, dat de regten der R. K. gekrenkt worden? Wat zouden de hervormden zeggen, bijaldien een R. K. hoofd hunne belangen moest overwegen en beslissen?

Verre van mij van te veronderstellen, dat dit het doel van onzen geliefden Koning zij. Ik ben veel eer verzekerd, dat deze handelwijze aan Z. M. onbekend is en het is uit dien hoofde, dat ik het raadzaam geoordeeld hebbe, dit aan de publieke opinie, door middel van uw blad bekend te maken.

Een uwer geabonneerden,
P.

CIRCULAIRE

VAN DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN.

(gedagteekend) Brussel, 19 oktober 1828.

MIJNHEER DE GOUVERNEUR,

De Koning heeft met ongenoegen vernomen, dat de staten van sommige provincien zich in hunne jongste zittingen met de behandeling en overweging van zaken hebben bezig gehouden, die volgens de grondwet, geheel en al buiten den kring hunner bevoegdheid liggen.

Volgens de stellige bepalingen, vervat in de tweede afdeeling van het vierde hoofdstuk dier wet, zijn de staten slechts provinciale vergaderingen, die bij uitsluiting voor de belangen van hunne provincien moeten waken, in hunne provincien de algemeene wetten en verordeningen van den staat doen uitvoeren, en aan welke het 151ste artikel der grondwet de magt toekent, om de belangen van hunne provincien en derzelver ingezetenen bij den Koning en de staten-generaal voor te staan.

Te onrecht zoude men zich op dit laatste artikel beroepen en beweren, dat, daar het geheele rijk bij de algemeene wetten belang heeft, dus ook tot de provinciale belangen behooren. De bevoegdheid, welke bij deze bepaling aan de provinciale staten toegekend wordt, komt volkomen overeen met die, welke bij art. 160 aan de plaatselijke besturen verleend wordt, in het belang van hunne gemeenten en derzelver ingezetenen. Indien men daarenboven de verschillende bepalingen der grondwet, betrekkelijk de samenstelling der staten-generaal en der provinciale staten in verband beschouwt, dan zal alle onzekerheid nopens de grenzen van de magt en de bevoegdheid dier beide lichamen verdwijnen.

De staten-generaal alleen vertegenwoordigen het geheele volk, de provinciale staten kunnen en mogen zich, volgens de bepalingen der grondwet, slechts met die onderwerpen bezig houden, welke uitsluitend hunne provincien betreffen.

Elk ander stelsel zoude eene ellendige verwarring der magten kunnen veroorzaken, en hoogst rampzalige en gevaarlijke gevolgen hebben. De Koning heeft mij gelast, om, uit zijnen naam, aan de heeren gouverneurs te doen weten, dat zij voortaan moeten trachten te beletten, dat eenig voorstel, hetwelk niet bepaaldelyk en by uitsluiting de belangen der provincie betreft, in overweging genomen, en dat eenig vertoog van dien aard aan Z. M. ingediend worde. Indien het gebeuren mogt, dat voorstellen, betrekkelijk de algemeene wetten en verordeningen door één of meer leden gedaan en in overweging genomen werden, zullen de heeren gouverneurs, met gepaste omzigtigheid en gematigdheid, aan de vergadering onder het oog brengen, hoe kwalijk geplaatst en onwettig de beraadslagingen over die onderwerpen zijn; en zij zullen niet gedooogen, dat men zich verder daarmee bezig houde. Indien de vergadering desniettegenstaande bij haar gevoelen mogt volharden, zullen de heeren gouverneurs, uit kracht van art. 27 hunner instructie van 15 december 1820 (*Staatsblad*, n° 27), verklaren, dat zij aan het genomen besluit geen gevolg kunnen geven, en daarom trent Z. M. bevelen moeten vragen.

Op 's Konings bevel heb ik de eer de heeren gouverneurs uit te noodigen, om deze aanschrijving onmiddellijk aan de gedeputeerde staten mede te deelen, en dezelve ook, bij de opening van de volgende zitting der algemeene vergadering van de provinciale staten, bekend te maken.

De Minister van binnenlandsche zaken.

Tot heden hebben wij vertraagd de circulaire van Zijne Excel. den minister van binnenlandsche zaken, aan de heeren gouverneurs der provincien van den 19 oktober 1828, aan onze lezers in haar geheel mede te deelen. Dit stuk is evenwel te gewichtig, om aan de vergetelheid te worden overgelaten. Van den aanvang schijnt deze aanschrijving niet bestemd te zijn geweest om publiek gemaakt te worden, en ongetwijfeld hebben de heeren gouverneurs, bij de toezending van dezelve, tevens nog eene instructie ontvangen, hoedanig daarmee te handelen; want in eenige provincien is bij de opening der vergadering van de provinciale staten daarvan mededeeling gedaan; in andere heeft dit later, ja zelfs bij het scheiden van dezelve eerst plaats gehad, ofschoon dit, volgens de aanschrijving zelve, dadelijk bij de opening der vergadering had moeten worden gedaan.

Of deze circulaire ook aan de gouverneurs in de noordelijke provincien, behalve *Noord-Brabant* is gerigt, is in geene der noordelijke dagbladen vermeld; mogelijk heeft men zulks aldaar onnoodig geacht, ja ondoelmatig, om geene aanleiding te geven tot ontwaking van den ouden geest van *federalismus*, waarmee de hollandsche besturen eertijds bezwangerd waren; doch die thans, nu men vermeent zich tegen het *catholicismus* te moeten wapenen, geheel schijnt te zijn uitgedoofd, ja zelfs zoodanig, dat in die gewesten de algemeene staten-vergaderingen niet anders worden beschouwd dan als kies-kollegien, om aan den eenen of anderen vriend of naastbestaanden een *honorarium* van 2500 gulden voor een tijdvak van drie jaren toe te kennen.

Indien deze veronderstelling waar is, dan moet het evenwel aan niemand verwonderen, dat men *Noord-Brabant* hiervan heeft uitgezonderd; immers het is in deze provincie, dat men het zich het eerst tot eenen pligt gerekend heeft van art. 151 der grondwet gebruik te moeten maken, en de belangen van meer dan negen tiende gedeelten der ingezetenen bij den Koning te mogen voorstaan.

Men zal zich nog zeer goed herinneren, dat de provinciale staten van *Noord-Brabant* in den jare 1826, op voorstel van den heer *de Wys*, bij een eerbiedig adres aan Zijne Majesteit, de bezwaren der roomsch-katholijken, omtrent de besluiten van den 14 juni en 11 juli 1825, hebben voorgesteld, en hoe euvel dit gedrag in deze pligts-nakoming bij het gouvernement is opgenomen; de heer gouverneur van *Vredenburg* is daarvan het ongelukkig slagtoffer geworden, en gelukkig bevond zich de heer *de Wys* in die omstandigheid en onafhankelijk genoeg, dat hem de ongenade wel finantieel kon benadeelen, maar niet uit de provincie, noch uit zijne betrekking kon verbannen.

Het was van dat oogenblik af geen raadstel meer welke bedoelingen het gouvernement nopens het onderwijs en den roomsch-katholijken godsdienst koesterde; men wilde gaarne van het een geheel meester zijn, om ongevoelig en ongestoord den anderen te kunnen reformeren, en eene zoogenoemde *natuurlijke Kerk* daarstellen.

Alle eerbiedige remonstrantien der kerkvoogden tegen de stremmende maatregelen nopens dien godsdienst, wiens vrijheden bij art. 190 en 191 der grondwet zijn gewaarborgd, hoe bedaard en overtuigend ook geschreven, werden of onbeantwoord gelaten of spotachtig behandeld. — De eenstemmigheid en de volstandigheid van deze kerkvoogden hebben het bewijs opgeleverd, dat men door strenge en onbehoorlijke maatregelen, hoe schoon-schijnend ook voorgesteld, het gemoed en de pligten van braven en weldenkenden niet kan dwingen.

En ofschoon hierdoor genoegzaam bewezen is, dat de Koning, door die hem hierin tot raadsmanen gediend hebben, op een schandelijke wijze is bedrogen, zoo heeft men het echter nog weten te bewerken, dat het plegtig verdrag, hetwelk tusschen Zijne Majesteit en het Hoofd der Kerk is aangegaan, waarbij de bezwaren der roomsch-katholijken worden opgeheven, onuitgevoerd

zoude blijven. — Door eene welmeenende uitvoering van dit verdrag zoude al het vorige zijn vergeten, de rust in het rijk hersteld en de eensgezindheid tusschen al de ingezetenen bevorderd geworden; maar deze weldaden heeft men niet verlangd, omdat men het *principe* van overheersching daaraan moest opofferen.

Door dit verdrag heeft het gouvernement het bestaan der grieven erkend, de niet-uitvoering van hetzelfde heeft de aandacht van iederen ingezetenen opgewekt, en het heeft dus geene verwondering moeten baren, dat men ook op het bestaan van andere grieven is bedacht geworden, en het is hieraan, dat de honderde verzoekschriften moeten worden toegeschreven, die, zoo uit deze als uit de andere provincien, over de bestaande grieven, aan den Koning en aan de staten-generaal zijn aangeboden.

De overtuiging van het bestaan der grieven, en voornamelijk die nopens het onderwijs, waarmede die van den godsdienst in het naauwste verband staan, heeft het ministerie zeker doen beducht zijn, dat de provinciale staten zich pligtshalve deze zaak ook zouden aantrekken, en dezelve aan Z. M. op eene constitutionele wijze bekend maken, en alzoo doende hoogstdezelv's ministers en die van hunne raden, openlijk aanklagen, en het is wel zeker hieraan toe te schrijven, dat de heer van Gobbelschroy en de zijnen zulks hebben trachten voor te komen, door het schrijven van de circulaire van den 19 oktober 1828, op welke wij in een volgend nummer zullen terugkomen.

Rotterdam, juli 1829.

Aan den Redakteur!

In mijnen laatsten brief (te vinden in uw n° 39) zeide ik, dat de vrijlating aan geadmitteerde schoolonderwijzers, om zich naar verkiezing neder te zetten, voordéelig zoude zijn voor die onderwijzers zelve, voor de ingezetenen, en voor de geldmiddelen van sommige steden, en dit ben ik nu verplicht nader op te helderen.

De geadmitteerde onderwijzers, die, om eenen tweeden rang te bekomen, den ouderdom van 22 jaren moeten bereikt hebben, hebben dus ten minste tien jaren van hun leven besteed, om zich de noodige kundigheden aan te schaffen, en nu kunnen zij, den rang bekomen hebbende, nog zes jaren en langer als ondermeester fungeren, want overal, waar zij zich aanmelden, is het getal der scholen bepaald, en dus is er geene gelegenheid om zich neder te zetten, en van hunne verkregene kundigheden (anders als in eenen ondergeschikten stand) gebruik te maken. — En is hij niet van den voormaals heerschenden godsdienst, dan is het zeker, dat er voor hem in onze gewesten nimmer eene plaats open komt, alzoo de benoeming der onderwijzers alleen van protestanten afhangt, en deze in hunne verdraagzaamheid alle katholieken met een zwart kruis gemerkt hebben.

De ingezetenen moeten nu hunne kinderen school zenden, of bij onderwijzers, die niet boven de zestien gulden in het jaar voor schoolgelden mogen vorderen, of wel bij hen, die twee en dertig gulden en daarboven berekenen; de katholieken mogen hunne kinderen het zwijgen gebieden, dezelve moeten toch tegenwoordig zijn gedurende het zingen der psalmen, of het opzeggen eener catechismus-les, terwijl het godsdienstig onderwijs, naar aanleiding van verdraaide bijbelsche geschiedenissen, voor alle kinderen gemeen is.

De steden, ten minste onze stad, schijnen veel belang in het onderwijs te stellen, en rigten ten haren kosten intusschen scholen op, waarin de kinderen van minvermogenden, niet van armen, want deze worden naar de stads-armenscholen gezonden, voor weinig geld, ieders maand in voorraad te betalen, onderwezen worden; dit onderwijs kost aan de steden nog al eenige uitgaven, en die moeten toch weder door de burgerij worden betaald; hoedanig het onderwijs op die tusschen-scholen is, is mij onbekend, want ik ben in de geheimen niet ingewijd, doch zoo verre ik heb kunnen informeren, zijn al de onderwijzers onzer tusschen-school van de orthodoxe Kerk.

Konden nu de geadmitteerde onderwijzers zich naar verkiezing vestigen, dan hielden al deze zwarigheden op; zij zouden zich door vlijt en werkzaamheid een middel van bestaan verschaffen; de schoolgelden zouden niet meer willekeurig bepaald worden; de ingezetenen zouden zeker onderwijzers van hunnen eigenen godsdienst kunnen vinden, die zich met het bestuur over hunne kinderen belasten, en de gemeenten-kassen zouden geene uitgaven meer behoeven te doen voor tusschen-scholen, daar die van zelve zouden vervallen, doordien de schoolgelden dan algemeen zouden verminderen, vooral als men in onze stad ook onderwijzers van den derden rang admitteerde, die toch kundigheden genoeg bezitten, om kinderen uit de mindere volksklasse, lezen, schrijven en rekenen te leeren, en hen dus op te leiden tot ambachtlieden, voor wie alle verdere geleerdheid onnut is.

Ziedaar, mijne heeren, mijne oppervlakkige gedachten over het onderwijs; mijn bekrompen verstand laat mij niet toe daar veel bij te zeggen, misschien zal UEd. die ruimte wel kunnen aanvullen, en daarmede verplicht UEd. zeker ieder' regtgeaard Nederlander en bijzonder

Uw onkostendigen Lezer,
Vriend van Godsdienst en Onderwijs.

N. H. Ik had dezen afgeschreven, toen ik in de *Amhemsche Courant* den brief geplaatst vond van eenen onderwijzer in uwe provincie, die ook al tegen de vrijheid van het onderwijs is, en zoo gaarne het bestaande monopolie wilde behouden; de man kan immers op zijn dorp wel gerust zijn; geen geëxamineerd en aangesteld onderwijzer zal zich wagen, op een dorp, alwaar de dorps-school bezet is door eenen onderwijzer, die behalve de schoolgelden (te platten lande zeer matig) nog gesalarieerd is. De tegenwoordige dorps-onderwijzers in uwe provincie, hebben dus mijns bedunkens niets te vreezen; alleen zij, die op aanzienlijke dorpen, tegen het genoegen van de dorps-besturen, door de schoolopzieners zijn ingedrongen, enkel omdat zij tot de voormaals heerschende Kerk behoorden; alleen deze zouden wel eens eenen tegenstander kunnen bekomen, die zonder landelijk of gemeente-salaris de kinderen van negentien twintigste der inwoners onderwees, en dat zoude men zich ligtelijk kunnen laten welgevallen, daar men in de overige noordelijke provincien wel zorgt, dat er geene katholieke dorps-onderwijzers kunnen benoemd worden, dewijl de post van voorzanger, doodgrafer, klokkenluider enz. enz., daaraan doorgaans verbonden is.

ANTWOORD.

De Redactie heeft de in den bovenstaanden brief opgegevene gronden, opzigtens het onderwijs, met graagte geplaatst. Hoezeer de *Vriend van Godsdienst en Onderwijs* uit nederigheid verklaart, dat de inhoud alleen oppervlakkige gedachten zijn, kunnen wij hem echter de verzekering geven, dat deze opmerkingen niet uit een bekrompen brein zijn voortgevloeid; ondertusschen is het de Redactie volmaakt eens met den schrijver en zal, zoo lang het monopolie bestaat en het onderwijs in handen der protestanten blijft en niet overeenkomstig de grondwet in gelijkheid en vrijheid wordt daargesteld, zich beijveren, om, zoo als zij reeds gedaan heeft, bij voortduring hare gedachten daaromtrent mede te deelen.

....., juli 1829.

Mynheer de Redakteur!

Van de oprigting tot heden bestond de provinciale commissie van het onderwijs, bij opvolging, altijd uit protestantsche leden; en zoodra men de strekking van den schoolopziener van het eerste schooldistrikt in Vriesland kent, dan kent men ook deszelfs ambtgenooten.

De plaatselijke commissie alhier bestaat volgens hare instructie, uit 8 of 10 leden; bij de oprigting telde dezelve twee R. K. leden, maar bij vacature van hen, heeft men hiervoor leden van eene andere kleur gekozen; zoodat in 1814 in deze commissie reeds geen een R. K. meer te vinden was; hoe het in kleinere steden van Vriesland hiermede gesteld is; kan men ligt denken, indien men slechts in het oog houdt, dat het getal der R. K. in dezelve, naar evenredigheid, veel kleiner is. —

Onder ruim 360 openbare en bijzondere schoolonderwijzers in deze provincie telt men bij de gratie Gods twee onzer geloofsgenooten, als één bij onze weeskinderen alhier en één op een boeren dorpje; beiden hebben hoogstens postjes van een half bestaan. — Op verbetering van standplaats is voor hen weinig hoop; te platten lande is de post van koster, voorzanger of organist bij de hervormde gemeenten hen in den weg; en om eene burgerschool in eene der steden op terigten, hier gelieve men maar over te oordeelen. De stad Leeuwarden bevat nagenoeg 17,000 zielen, waarvan de R. K. ruim $\frac{1}{5}$ gedeelte uitmaken. Het getal der schoolkinderen wordt op 1,600 berekend, die in 18 openbare en bijzondere scholen onderwezen worden; in vroegere jaren hadden wij buiten het weeshuis, drie openbare burgerscholen, en thans niet eene. *O tempora!* de pen ontvalt ons bij het denkbeeld, dat nog geene 800 Israëlieten hier thans drie scholen hebben.

De opgevallene vacaturen der scholen worden meestal getrouw aangevuld, doch die van onze gezindheid niet, zelfs al bieden zich ook kundige mannen aan, zij worden van de hand gewezen. Van onze zijde konden dus geene schoolonderwijzers van den tweeden of derden rang voorzien van uitstekende getuigschriften, geplaatst worden; domme, valsche, ja zelfs leugenachtige demonstratiën, van den heer schoolopziener alhier, verenigd met die der plaatselijke commissie, zijn hiervan oorzaak, terwijl een bloedverwant van dien schoolopziener, welke slechts den vierden rang, had, en van geen hoegenaamd loffelijk getuigschrift voorzien was, voor eenige jaren hier nog als hoofdonderwijzer (hoe strijdig ook) fungeerde, en, had hij het landelijke met het eeuwige niet verwisseld, nog fungeren zoude.

Een andere van den derden rang, een hinkende onbekwame, bestuurt hier nog hedendaags eene school, alsmede is nog een werkzaam, dien men den bijnaam geeft van dronker, omdat zijne schoolkinderen, gedurende den leertijd, bij gelegende enker extract voor hem moeten halen. — Wat moet het publiek hiervan denken?

Nu een staaltje van den heer schoolopziener. — Onze laatste bijzondere schoolonderwijzer was zekere Jordan; deze werd door bijzondere noodlottige omstandigheden genoodzaakt, zich in 1814 in Z. M. militairen dienst te begeven, edoch met belofte van den schoolopziener, dat hij bij zijne terugkeering, zijnen post van onderwijzer wederom kon aanvaarden; in 1818 kwam hij

werkelijk terug; zyne school bleef echter gesloten, wyl de be-
lofte werd ingetrokken en alle verdere moeite was vruchteloos.

Zonder te gewagen van Mitharsum, zullen wij ons oog op
Witgaard werpen, alwaar men circa 70 schoolkinderen telt, die
te Wirdum moeten school gaan, om den afstand en dikwerf on-
bruikbaren weg, verzoekt, in 1825, de R. K. pastoor, ondersteund
door zyne gemeentebestuur, aan den schoolopziener, om eenen
onderwijzer te Witgaard te hebben; na lang en rijp beraad
heeft het in mei dezes jaars zijn edele behaagd, met goedkeu-
ring van het grietenij-bestuur, hun eene schoolmaitresse voor
kinderjes te zenden; zij is eene der verlichten, hoewel bijna
alle gezegde inwoners douperianen zijn. —

Met het plaatsen van deze opgave zal men kunnen zien, hoe-
danig het in Vriesland met het schoolwezen gelegen is; zoude
het niet geraadzaam zijn voor de bovengemelde schoolonderwij-
zers om, in navolging van sommige zich wanende geleerden,
aan den Koning een verzoekschrift voor het behoud van het mo-
nopolie in te dienen, terwijl dit in het belang van de schoolon-
derwijzers en volgens hen ook van het onderwijs zelve is?

Gehief dezen een plaatsje in uw geacht dagblad te geven.

Uw bestendige Lezer.

FRISO.

Tilburg, 28 juli 1829.

Onderscheidene onzer schutterij-pligtige jonge lieden (waan-
onder zeer aanzienlijke) zijn al reeds van domicilie veranderd,
of zullen zulks eerlang doen; hieraan kan men nu zien, met welk een
onthouding men alhier onze dienstdoende schutterij te gemoet
ziet, en welken graad van dankbaarheid het meerendeel van
Tilburg's ingezetenen voedt voor degenen, die oorzaak mag zijn,
dat ook op deze plaats, tegen het algemeen verlangen, eene
dienstdoende schutterij worde opgericht, ofschoon de kom der ge-
meente, even min als Oosterhout, het vereischte getal zielen
bevat. Deze plaatsverhuizing en meer andere reden, gevoegd
bij het voorbeeld, onlangs door het naburig Oosterhout gegeven,
kan ops met alle reden doen vreezen, dat de definitieve orga-
nisatie onzer schutterij nog vele bezwaren en hindernissen zal
ontmoeten.

BEKENDMAKINGEN.

• • VERKOOP

OM UIT DE ONVERDEELDHEID TE GERAKEN.

Op dinsdag 25 Augustus 1829, des voormiddags
ten 9 ure, wordt er voor het Vredegerecht in het
Kanton Brée, Distrikt Roermond (Limburg), in de
gewone Zittingszaal te Brée, op het Raadhuis, door
den Notaris FRANS LEROY, ter residentie Brée, ten ge-
volge van, op vordering der Erfgenamen SCHRIJVERS, te
Boekholt, overgegaan tot den openbaren Verkoop van

1de. Eene grootte, welgebouwde HUIZING, STALLINGEN,
SCHUUR met andere aanhoorige GEBOUWEN en BIER-
BROUWERIJ, geheel de muren in gebakken steen ver-
vaardigd en met pannen gedekt; mitsgaders twee TUINEN,
alles gelegen in het Dorp te Boekholt, op zoodanige wijze ge-
bouwd om alle andere inrigtingen, hetzij van Brandery, Zout-
stokerij, Zeepziederij, enz. daar te stellen; deze gebouwen zijn
sedert eenige jaren voor de som van 3700 nederlandsche gul-
den tegen brand verzekerd.

2de. Een PACHTHOF, genaamd AARTSPLAATS, gelegen
tegen de Kom der Zuid-Willensvaart, in de gemeente Boek
(kanton Brée), bestaande in HUIZING, STALLINGEN,
SCHUUR, andere aanhoorige GEBOUWEN, TUIN, BOUW-
LANDEN en BEEMDEN, zamen groot ongeveer 6 Bun-
ders, 49 vierkante Roeden, zeer geschikt om een Magazijn
op te rigten.

3de. Wijders nog onderscheidene Perceelen zoo LAND, als
BEEMD en een DENNEN BOSCH, gelegen te Boekholt
en Brée.

De Voorwaarden zijn ter inzage van een ieder ten Kantore
van een genoodden Notaris berustende, terwijl men zich
tot verder kennis, opzigtelijk de ligging, den aard en toestand
der Goederen en Gebouwen te Boekholt, bij de belanghebben-
den A. HENRIK en L. ROOFERS kan vervoegen.

• • PUBLIEK VERKOOPING.

HENDRIK ANTONIJ BIJVOET, openbaar
Notaris, residerende te 's Hertogenbosch, Hoofdplaats
der provincie Noord-Brabant, heeft voor deszelfs
Principalen provisioneel publiek en voor alle man
verkocht:

Eenige HUIZEN en ERVEN, met PAKHUIZEN, SCHU-
REN, STALLINGEN, groote TUINEN, BOOMGAARDEN

en VISSCHERIJ; voorts drie BOUWHOEVEN, onder-
dene groote EIKEN-, MAST- en SCHAARBOSSCHEN, met
zware opgaande EIKEN-, BEUKEN-, BERKEN-, MAS-
TEN- en WITBOOMEN beplant; wijders veel HOOF-
TEEL- en WEILANDEN, mitsgaders ROGGENPACH-
TEN, te zamen 92 Perceelen uitmakende, gelegen voor het
grootste gedeelte, onder Udenhout, en voorts onder Berkel,
Enschot, Haren, Helvoirt, Oud-Housden en Waabwyk.

Alle welke GOEDEREN herkomstig zijn uit de Nalatenschap
van wijle Jufvrouw de Weduwe ANDRIES CORNELIS VAN DEN
Bosch, gewoond hebbende en overleden, te Udenhout, en bij ge-
drukte Biljetten breeder omschreven.

De finale Verkoop zal plaats hebben bij het uitbranden van
Waslicht, te Udenhout, op de Kruisstraat, respectievelijk ten huizen
en herbergen van ANTONIE ROBBEN en JOSEPH VAN
VUGHT, op Maandag en Dingsdag den 3^{den} en 4^{den} Augustus
1829, des namiddags ten een uur.

Voorts zijn alle Informatien omtrent de voorwaarden van ver-
koop en de Proccassen-verbaal der provisionele Verkoop, te
bekomen, ten Kantore van den Notaris H. A. BIJVOET
voornoemd.

ZEGT HET VOORT.

ALGEMEENE ONDERNEMING

DER

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE POSTWAGENS,

J. B. VAN GEND en LOOS.

NIEUWE DIENST

VAN Antwerpen NAAR 's Hertogenbosch,

OVER Breda EN Tilburg

EN VICE VERSA.

Met 1 Augustus 1829 zal de Onderneming dagelijks eene
DILIGENCE doen rijden tusschen ANTWERPEN en
's BOSCH, over Breda en Tilburg, vertrekkende
van eerstgenoemde stad ten een uur des middags na de aan-
komst der POSTWAGENS van Brussel, Leuven en Gent, van
alle welke plaatsen men dus het geheele traject door de DI-
LIGENCE derzelfde Onderneming, in eenen dag zal kunnen
afleggen.

Het vertrek uit 's Bosch is bepaald des voormiddags ten 11^{1/2}
ure, om des avonds ten 4 ure te Breda, 5 ure te Antwerpen
en 8 ure des ochtends te Brussel aan te komen.

Deze nieuwe Dienst correspondeert overigens met al de Steden
der zuidelijke Provincien, geheel Frankryk en Duitschland, als
ook te Breda: met Rotterdam, 's Hage, Amsterdam, enz.

DE KANTOREN ZIJN GEVESTIGD TE:

's BOSCH, bij W. STAELENBERG, in het Oud Keizers-Hof,
TILBURG, » BOTERMANS, in de Goude Zwaan.
Breda, » W. P. ESNAULT, in den Gouden Leeuw.
ANTWERPEN, » J. B. VAN GEND, op de Eijer-Markt.
» W. P. J. LOOS, Hôtel d'Angleterre.
BRUSSEL, » H. VAN HUMBEEK, Rue du Marais St. Jean.
LEUVEN, » F. J. HAMBROUCK, aan de Visch-Markt.
GENT, » in het Pakhuys en in het Hof van Weenen.
ROTTERDAM, » in het Hôtel St. Luceus, Hoogstraat.
's HAGE, » P. RENARD, Directeur, op het Plein.
AMSTERDAM, » A. VAN DER HULST, Directeur, op den Dam.

• • DEPÔT VAN KUNSTSTEEN OF MASTIK

ter bepleistering van VOCHTIGE en SALPETERACH-
TIGE MUREN enz.; van Romeinsche CEMENT, ter be-
pleistering van VOORGEVELS enz., waarvan men reeds ver-
scheidene Werken, met het beste gevolg gemaakt heeft.

Alles bij Biljetten breeder omschreven, welke bij den onder-
geteekenden Depôthouder gratis te bekomen zijn.

Th. W. VAN PELT,

Mr Steenhouwer en Metselaar.

Bij PETIT en FRITSSEN, in de Markt, te Antwerpen, is
te bekomen alle soorten van KLOK-
KEN, van den besten smaak en specie gegoten; vergieten gebors-
ten en herstellen defecten in carrillons. Alles op een of meer-
der jaren proef en tot civilen prijs.

De prijzen der granen, te Eindhoven, van dingsdag den 28 juli,
zijn geweest:

Tarwe,	} het nederlandsch mud: {	f 15 - à 10-50
Rogge,		» 5-70
Boekweit,		» 3-70
Haver,		» 2-00 à 2-50
Het nederlandsch pond boter.		» 38 à 40
De vier nederlandsche ponden roggebrood 29 cents.		